

บทที่ ๕

ปัญหา อุปสรรค และบทบาทของรัฐบาล

ปัญหาและอุปสรรค

จากการวิเคราะห์ต้นทุนการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังโดยใช้แหล่งวิจัย ๒ แห่งในจังหวัดสงขลา คือ ตำบลหัวเขาแดง และตำบลเกาะยอ แสดงให้เห็นผลกำไรและผลตอบแทนจากการลงทุนว่าเป็นที่น่าพอใจมาก แต่ในปัจจุบันเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังกำลังประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดจากภายในและภายนอกประเทศ พอสรุปได้ดังนี้

ปัญหาเรื่องการผลิตลูกปลากะพงขาว

เนื่องมาจากการจับสัตว์น้ำมากเกินไป (Over fishing) ทำให้สัตว์น้ำไม่สามารถเจริญเติบโตและแพร่พันธุ์ เพื่อทดแทนปริมาณที่ถูกใช้ประโยชน์ไป จึงทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติลดลงอย่างมาก และมีแนวโน้มจะลดลงอีกในอนาคต ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารประเภทโปรตีนของประชาชนรัฐจึงได้มุ่งส่งเสริมให้มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำขึ้น เพื่อทดแทนจำนวนสัตว์น้ำที่จับได้จากธรรมชาติลดลง และจากการเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวในโรงเพาะฟักสำเร็จเป็นครั้งแรกของโลกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ของสถานีประมงจังหวัดสงขลา ตลอดจนผลตอบแทนจากการลงทุนเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวอยู่ในอัตราที่สูง จึงทำให้อาชีพการเลี้ยงปลากะพงขาวเป็นที่นิยมแพร่หลายอย่างรวดเร็ว ตามจังหวัดชายทะเลทั่วไป ปริมาณความต้องการลูกปลาเพื่อการเพาะเลี้ยง ได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงมากจนทำให้สถานเพาะฟักพันธุ์สัตว์น้ำของทางราชการ เอกชน ตลอดจนการรวบรวมลูกปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติไม่อาจสนองความต้องการลูกปลาทั้งในแง่ปริมาณและช่วงเวลาที่ต้องการได้

หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการผลิตลูกปลากะพงขาวและส่งเสริมการเพาะเลี้ยงในด้านวิชาการได้แก่ สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งแห่งชาติ สถานีประมงจังหวัดสตูล สถานีประมงจังหวัดระยอง สถานีประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ

สถานีประมงจังหวัดภูเก็ต ซึ่งทำหน้าที่ผลิตและจัดสรรลูกปลาแก่ประชาชน เพื่อสนองนโยบายในการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงชายฝั่งของรัฐบาล แต่เนื่องจากปริมาณความต้องการลูกปลากะพงขาวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนสถานีประมงของทางราชการไม่อาจจะสนองความต้องการลูกปลาขนาดที่เกษตรกรต้องการได้ ทั้งนี้เนื่องจากขนาดของบ่ออนุบาลลูกปลาที่มีอยู่มีจำนวนจำกัดและไม่อาจจะขยายออกไปอีกเพราะขาดปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ๆ เช่น งบประมาณ บุคลากร เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เพียงพอ นอกจากนี้ปัญหาเรื่องปริมาณความต้องการลูกปลากะพงขาวจากต่างประเทศซึ่งมีปริมาณสูงมาก และเสนอซื้อในราคาที่ย่อมเยาสูงมาก จนมีเกษตรกรและพ่อค้าส่งออกลูกปลากะพงขาวจำนวนมากหันมาค้าเนินธุรกิจส่งออกลูกปลา ทำให้ทางราชการมีความยากลำบากในการกำหนดนโยบายการผลิตพันธุ์ปลากะพงขาวเป็นอย่างยิ่ง จนในปัจจุบันยังไม่อาจจะกำหนดนโยบายที่แน่ชัดได้

ประเทศไทยนับเป็นประเทศเดียวในทวีปเอเชียที่อุตสาหกรรมการประมงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ผลิตภัณฑ์การประมงที่เหลือจากการบริโภคภายในประเทศแล้ว ได้ส่งเป็นสินค้าออกเพื่อแสวงหาเงินตราต่างประเทศในการพัฒนาประเทศต่อไป เพื่อสนองนโยบายการส่งเสริมการส่งออก รัฐบาลได้ส่งเสริมให้เกษตรกรส่งออกลูกปลาทั้งในรูปของปลาสวยงามและอื่น ๆ นโยบายดังกล่าวนี้นับเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการกำหนดนโยบายการผลิตลูกปลากะพงขาวของกรมประมงซึ่งไม่อาจจะควบคุมการส่งออกเฉพาะลูกปลากะพงขาวได้ ทั้งนี้เพราะมีปัญหาด้านการบริหารมาก อีกทั้งต้องการบุคลากรจำนวนมากเพื่อปฏิบัติตามระเบียบ

ฉะนั้นการผลิตลูกปลากะพงขาวซึ่งรัฐกำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน จึงไม่อาจที่จะกำหนดปริมาณการผลิตให้เพียงพอกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ เนื่องจากไม่สามารถทราบได้ว่าความต้องการที่แท้จริงของประชาชนอยู่ ณ จุดใด ดังนั้นการผลิตจึงได้เน้นตามความสามารถในการผลิตที่มีอยู่ โดยมุ่งปรับปรุงปัจจัยการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และการจัดสรรปริมาณลูกปลา จะให้อันดับความสำคัญสูงในโครงการพัฒนาชนบทยากจนของรัฐบาล เมื่อผลผลิตมีจำนวนจำกัดจึงต้องมีการแบ่งปัน ปัญหาการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมโดยปราศจากข้อครหาจากประชาชนเป็นความลำบากใจอย่างยิ่งสำหรับรัฐ ดังนั้นปัญหาเรื่องลูกปลากะพงขาวอาจเป็นสาเหตุของ

ความไม่เข้าใจกันระหว่างรัฐและประชาชนได้ ซึ่งไม่เป็นผลดีในการบริหารงานของ
รัฐบาลและนโยบายในการส่งเสริมอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ปัญหาเรื่องการจำหน่ายและการควบคุมลูกปลากะพงขาว

ในการจำหน่ายลูกปลากะพงขาวให้แก่ประชาชน กรมประมงมีระเบียบ
กรมประมงว่าด้วยการจำหน่ายพันธุ์ปลากะพงขาว พ.ศ. ๒๕๒๖ กำหนดให้มีการสั่งจอง
และมอบอำนาจการอนุมัติการสั่งจองให้เจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ รับผิดชอบ (ภาคผนวกหน้า
๑๑๔) ซึ่งต้องพิจารณาอนุมัติการสั่งจองเป็นราย ๆ ไปตามความเหมาะสม จากการ
สำรวจความคิดเห็นของประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพบว่า เกิดความไม่เข้าใจ
กันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในเรื่องการจำหน่ายลูกปลากะพงขาว อัน
เนื่องมาจากผลประโยชน์ที่เกิดจากการส่งลูกปลาออกไปขายต่างประเทศ กล่าวคือ
เจ้าหน้าที่สงสัยว่าผู้เลี้ยงจองปลาไปขาย ส่วนผู้เลี้ยงได้ปลาน้อยกว่าที่จองไว้ ก็สงสัยว่า
เจ้าหน้าที่อาจนำไปขายให้พ่อค้า หรือมีการทำใบจองลูกปลาปลอมขึ้นโดยไม่มีเกษตรกร
ที่จองจริง ๆ ซึ่งเป็นปัญหาที่สร้างความไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนกับรัฐ และเป็น
อุปสรรคในการส่งเสริมอาชีพนี้ต่อไป

สำหรับการติดตามผลในการจำหน่ายลูกปลาให้ประชาชนไปแล้วว่าเกษตรกรนำ
ไปเลี้ยงอย่างไร ทั้งนี้เพื่อความช่วยเหลือในการแนะนำการเลี้ยงอย่างถูกต้องเพื่อ
ให้ได้ผลคุ้มค่าที่ลงทุนและเพื่อตรวจสอบว่าผู้เลี้ยงได้นำไปเลี้ยงจริง ๆ มิได้ลักลอบขาย
ลูกปลา แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอในการออกดูแลให้
คำแนะนำได้เพียงพอ จึงทำให้การสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่แห่งรัฐกับเกษตรกรผู้เลี้ยง
ปลาไม่ราบรื่นเท่าที่ควร และอัตราความเสี่ยงในการเพาะเลี้ยงสูงจนเกษตรกรผู้เลี้ยง
ไม่กล้าลงทุนปรับปรุงการผลิตจนเป็นธุรกิจขึ้น

ปัญหาเรื่องการส่งออกลูกปลากะพงขาวไปจำหน่ายต่างประเทศ

นับแต่ต้นทศวรรษการประมงของไทยประสบความสำเร็จในการผสมพันธุ์ปลา
กะพงขาวในโรงเพาะฟักเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นต้นมา รัฐบาลได้ถือเป็นนโยบาย

หลักในการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จนปัจจุบันการเลี้ยงปลากะพงขาวได้นิยมแพร่หลายตามจังหวัดชายทะเลทั่วไป ปริมาณความต้องการลูกปลาได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และในขณะเดียวกันความต้องการลูกปลาจากต่างประเทศก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน จนทำให้ปริมาณลูกปลาจำนวนหนึ่งได้ถูกส่งออกในลักษณะปลาสวยงามไปยังต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกง และไต้หวัน เป็นต้น ผลที่ได้รับคือเกิดการแข่งขันตลาดปลาเนื้ออ่อน (ปลากะพงขาวที่เลี้ยงจนได้ขนาดประกอบอาหารได้) ในตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย ได้พยายามทุกวิถีทางในการที่จะนำเทคโนโลยีของประเทศไทยไปยังประเทศมาเลเซีย เพื่อให้สามารถเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวให้ได้ ซึ่งในปัจจุบันประเทศมาเลเซียมีแนวโน้มจะทำได้แล้ว

ปัญหาที่จะสร้างความหนักใจให้กับรัฐบาลในการส่งเสริมให้เลี้ยงปลากะพงขาวจนมีปริมาณการผลิตเป็นจำนวนมาก คือการไม่มีตลาดมารองรับ จะหวังพึ่งแต่เฉพาะตลาดต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย ไต้หวัน ฮองกง และสิงคโปร์ เป็นต้น อาจจะเป็นไปได้ยากในระยะยาว เพราะปัจจุบันประเทศเหล่านี้ได้พัฒนาการเพาะเลี้ยงดังกล่าวจนเจริญรุดหน้าเพียงพอที่จะไม่ต้องพึ่งปลาเนื่องจากประเทศไทย ดังนั้นในการส่งเสริมการเลี้ยงปลากะพงขาวโดยหวังตลาดภายในประเทศเป็นหลัก ปัญหาคือ ปลากะพงขาวมีราคาค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับอาหารโปรตีนประเภทอื่น เช่น หมู ไก่ หรือแม้แต่ปลาบางประเภท ฉะนั้นผู้บริโภคจึงเป็นกลุ่มคนส่วนน้อยที่มีรายได้ปานกลางหรือค่อนข้างสูงที่จะมีอำนาจการซื้อสูงพอ ดังนั้นขีดจำกัดของการตลาดอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่จำกัดการขยายตัวในการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวจากประเภทยังชีพไปเป็นเชิงธุรกิจ

นอกจากนี้อุปสรรคที่ขัดขวางการกำหนดนโยบายการผลิตพันธุ์ปลากะพงขาวของรัฐบาลคือ การที่รัฐบาลได้ส่งเสริมให้เอกชนลงทุนสร้างโรงเพาะพันธุ์และอนุบาลลูกปลากะพงขาว สิ่งจูงใจที่จะทำให้เอกชนกล้าลงทุน คือการหวังผลตอบแทนในการลงทุนในอัตราที่สูงกว่าการลงทุนประเภทอื่นที่มีความเสี่ยงเท่ากัน การที่รัฐมุ่งส่งเสริมให้มีโรงเพาะพันธุ์เอกชนขึ้นก็เพื่อแบ่งเบาภาระในการผลิตลูกปลากะพงขาว ซึ่งหากเอกชนทำได้ดีและไม่มีการผูกขาดโดยมีการแข่งขันอย่างเสรีแล้ว รัฐควรจะปล่อยให้เอกชนแข่งขันกันเอง ซึ่งจะเป็นผลดีในการที่รัฐจะได้โยกย้ายทรัพยากรส่วนนี้ไปทำ

ประโยชน์และสร้างความเจริญในด้านอื่น ๆ ต่อไป แต่การที่เอกชนลงทุนทำโรงเพาะพันธุ์ ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ก็คือ การอนุบาลลูกปลากะพงขาวเพื่อส่งออกซึ่งยังมีความต้องการอย่างไม่จำกัดจำนวน ส่วนการอนุบาลลูกปลากะพงขาวจำหน่ายต่อเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงหรือการลงทุนเลี้ยงเป็นปลาเนื้อเองมีจำนวนน้อยมาก ดังนั้นหากมีการควบคุมหรือจำกัดการส่งลูกปลาออกย่อมส่งผลกระทบต่อเอกชนเจ้าของโรงเพาะพันธุ์อย่างมาก

ฉะนั้นปัญหาจึงอยู่ที่ว่าถ้าปล่อยให้มีการส่งออกลูกปลาอย่างเสรี เช่นปัจจุบันก็จะส่งผลต่อการตลาดปลาเนื้อซึ่งในปัจจุบันการส่งออกปลาเนื้อมีจำนวนน้อยลงเมื่อเทียบกับในอดีต ในขณะที่มีผู้เพาะเลี้ยงเพิ่มขึ้น แต่หากห้ามไม่ให้มีการส่งออกลูกปลาแล้ว โรงเพาะพันธุ์ซึ่งตั้งขึ้นเพื่ออนุบาลลูกปลาส่งออกจะได้รับผลกระทบกระเทือนหากมีการจำกัดหรือห้ามการส่งออก และการลักลอบส่งออกลูกปลาจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

ปัญหาการขาดความรู้และความชำนาญในการเลี้ยงปลากะพงขาว

ปลากะพงขาวถึงแม้จะเป็นปลาที่เลี้ยงง่ายโตเร็ว ความรู้และความเข้าใจในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทนี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งยวด เพราะหากขาดความรู้และความชำนาญในการเลี้ยงอาจทำให้ผลผลิตที่ได้ต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงอนุบาลลูกปลากะพงขาวเป็นช่วงที่มีความยากลำบาก ต้องทุนถนอมเสมือนการเลี้ยงเด็กทารก และปลากะพงขาวเป็นปลาที่กินกันเอง ดังนั้นหากไม่มีการคัดขนาดปลาอย่างสม่ำเสมอแล้ว ปลาที่โตกว่าจะกินปลาที่เล็กกว่า เนื่องจากการเลี้ยงปลากะพงขาวเพิ่งจะแพร่หลายเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ยังทำเป็นงานอดิเรกหรือทำเพื่อเสริมอาชีพหลัก ไม่สนใจทำอย่างจริงจัง ได้ผลผลิตเท่าใดก็ได้ ซึ่งในบางรายไม่เคยได้รับความรู้โดยตรงจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม แต่อาศัยสอบถามจากผู้เลี้ยงรายอื่นทั้ง ๆ ที่สถาบันเพาะเลี้ยงชายฝั่งแห่งชาติและสถานีประมงในเขตจังหวัดชายทะเลทั่วไป ได้จัดหลักสูตรการอบรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างสม่ำเสมอ และหากมีความสนใจจะเรียนรู้ก็ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ได้ทุกเวลา

ดังนั้นปัญหาเกษตรกรขาดความรู้และความชำนาญในการเลี้ยงปลากะพงขาว ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ได้ผลผลิตสูงสุดเพื่อให้ได้กำไรคุ้มกับเงินลงทุน เวลาและแรงงานที่เสียไป การขาดความรู้อาจทำให้การเลี้ยงปลากะพงขาวไม่ได้ผลดี ทำให้เกษตรกรขาดความกระตือรือร้นในการปรับปรุงการเลี้ยงให้ดียิ่งขึ้นหรือบางราย เลี้ยงไปตามบุญตามกรรมก็เป็นได้ ดังนั้นความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงกับผู้นำเกษตรกรท้องถิ่น ตลอดจนตัวผู้เลี้ยงเองควรจะได้ใกล้ชิดมากกว่านี้ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น เพื่อช่วยในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวให้ขยายตัวจนเป็นอาชีพหลักของเกษตรกร

ปัญหาการตลาดและราคาปลากะพงขาว

ปลากะพงขาวเหมือนดังเช่นสัตว์น้ำประเภทอื่น ๆ ที่เน่าเสียได้ง่าย (Perishable Food) ดังนั้นภายหลังจากจับหรือเก็บเกี่ยวแล้วปลาจะต้องนำส่งตลาดอย่างรวดเร็ว และในระหว่างการขนส่งจะต้องมีการรวมวิธีถนอมอาหาร เช่น แช่น้ำแข็ง แข็งเย็น เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากราคาของสัตว์น้ำจะขึ้นอยู่กับความสดของสัตว์น้ำ และความชอบของผู้บริโภค (Consumer Preference) ในกรณีของปลากะพงขาวนั้น ผู้บริโภคมักนิยมซื้อในลักษณะปลาเป็นหรือปลามีชีวิต (Live-fish) โดยให้ราคาสูงกว่าปลาสดที่ตายแล้ว ดังนั้นภาวะการตลาดของปลากะพงขาวจึงต้องพิจารณาตลาดภายในประเทศและระหว่างประเทศทั้งในรูปปลาสดและปลามีชีวิต

การตลาดภายในประเทศจากการศึกษาพบว่า การตลาดปลาเป็นมีขนาดจำกัดมาก ผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นร้านอาหารและภัตตาคารที่ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากแหล่งผลิตมากนัก ปริมาณความต้องการต่ำและระบบขนถ่ายปลาเป็นในประเทศไทยยังไม่แพร่หลายนัก ดังนั้นการตลาดภายในประเทศจึงเป็นในลักษณะปลาสด ในปัจจุบันปัญหาการตลาดของปลากะพงขาวยังไม่รุนแรงนัก เนื่องจากผลผลิตที่ได้ยังไม่สูงเกินไป ซึ่งเพียงพอ กับความต้องการของตลาดในประเทศ แต่ลักษณะตลาดค่อนข้างแคบ เนื่องจากโครงสร้างการตลาดที่ยังขาดตัวกลางในการแพร่กระจายสัตว์น้ำเหล่านี้ไปให้ทั่วทุกตลาด

จึงทำให้ราคาค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับอาหารโปรตีนประเภทอื่น เช่น หมู ไก่ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตรายย่อยอยู่กระจัดกระจายทั่วไป ขาดการรวมตัวเป็นกลุ่ม ทำให้การป้อนผลผลิตสู่ตลาดไม่แน่นอนและในปริมาณที่ไม่สม่ำเสมอ จึงทำให้ราคาผันแปรตลอดเวลา และโดยทั่วไปผลผลิตมักจะออกสู่ตลาดในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน

การตลาดต่างประเทศ ประเทศที่นิยมบริโภคปลากะพงขาว เช่น ประเทศฮ่องกง สิงคโปร์ และไต้หวัน มักนิยมบริโภคในลักษณะปลาเป็น นอกจากนี้ประเทศเหล่านี้มีอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทนี้กว้างขวางมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะนำเอาลูกปลากะพงขาวไปเลี้ยงเป็นปลาเนื้อ ดังนั้นเพื่อจะครองตลาดต่างประเทศเหล่านี้ ประเทศไทยจะต้องพัฒนาระบบการขนถ่ายปลาเป็นให้ดีขึ้นโดยใช้ข้อได้เปรียบในเชิงเศรษฐกิจ (Comparative Advantage) ที่ประเทศไทยมีลูกปลา มีทำเลที่เหมาะสม และมีแรงงานถูก เป็นต้น

หากจะขยายตลาดไปยังยุโรป อเมริกา และญี่ปุ่น การขนส่งระยะไกล การถนอมอาหารจะเป็นแบบเนื้อปลาแช่แข็ง (Frozen fillet) หากมีการจัดเตรียมดังกล่าว ราคาขายจะสูงมากเมื่อเทียบกับปลาชนิดอื่น เช่น ปลาแดงถึง ๓ เท่าตัว ฉะนั้นบริษัทท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงยังไม่กล้าเสี่ยง การพัฒนาเทคนิคการถนอมอาหาร การส่งเสริมการตลาด จึงจำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงอย่างจริงจังและรีบด่วน

ปัญหาเรื่องอาหารทดแทนในการเลี้ยงปลากะพงขาว

ปลาเบ็ดเป็นวัตถุดิบที่สำคัญอย่างยิ่งในการเลี้ยงปลากะพงขาว แต่การใช้ประโยชน์จากปลาเบ็ดเหล่านี้มีการแข่งขันกันอย่างมาก เช่น อุตสาหกรรมปลาบ่น อุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีก ตลอดจนอุตสาหกรรมการเลี้ยงปลาด้วยกัน ดังนั้นราคาปลาเบ็ดจึงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และอาจจะขาดแคลนในอนาคตก็ได้ การหาแหล่งอาหารเพื่อทดแทนการใช้ปลาเบ็ดเป็นอาหารปลา จึงเป็นสิ่งจำเป็นและรีบด่วน ในปัจจุบันได้มีการทดลองใช้อาหารประเภทเม็ดแทน ผลการทดลองไม่อาจจะสรุปผลได้ เพราะลักษณะของอาหารเม็ดเหล่านั้นจะต้องมีการปรับปรุงต่อไป

การลดน้อยของปลาเปิด ซึ่งเป็นอาหารหลักในการเลี้ยงปลากะพงขาว เป็นปัญหาที่น่าหนักใจสำหรับผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาวจนทำให้การเลี้ยงไม่ได้ผลดี ตลอดจนราคาของปลาเปิดสูงขึ้นทำให้ต้นทุนในการเลี้ยงสูงขึ้นด้วย ถึงแม้ในปัจจุบันปลาเปิดยังไม่อยู่ในภาวะที่ขาดแคลนแต่ในช่วงฤดูมรสุมจำนวนปลาเปิดมีน้อยมาก ราคาจึงสูงมากจนผู้เลี้ยงต้องงดให้อาหารแก่ปลาในบางวัน ซึ่งอาจไม่เป็นผลดีในการเลี้ยงปลากะพงขาวได้

ฉะนั้นปัญหาเรื่องอาหารที่จะใช้ทดแทนปลาเปิดที่มีลักษณะหาได้ง่ายตลอดทั้งปี เก็บไว้ได้นาน ราคาถูกและได้ผลดีในการเลี้ยง เป็นความต้องการอย่างยิ่งของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว

ปัญหามลภาวะ (Pollution)

ความเจริญเติบโตทางด้านอุตสาหกรรม การรุกร้าแหล่งที่อยู่อาศัยบริเวณชายฝั่งทะเล แม่น้ำลำคลอง ตลอดจนการนำเอกสารเคมีและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเกษตร ทำให้เกิดมลภาวะขึ้นทั้งในน้ำ ดิน และอากาศ เมื่อประมาณเดือนสิงหาคม ๒๕๒๕ น้ำในทะเลสาบสงขลาเกิดภาวะเน่าเสียโดยไม่รู้สาเหตุ ทำให้ปลาตายเป็นจำนวนมาก บ้างก็ว่าเป็นเพราะอิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของน้ำ เนื่องจากฝนตกชุกในช่วงนั้นทำให้ปลาปรับตัวไม่ทันจึงตาย หรืออาจจะมีสาเหตุมาจากโรงงานอุตสาหกรรมบริเวณนั้น ๆ และบริเวณใกล้เคียงปล่อยน้ำเสียลงทะเล เช่น โรงงานปลาป่น เป็นต้น หรืออาจเป็นเพราะฝนตกชะล้างเอกสารเคมีที่มาจากยาปราบแมลงศัตรูพืชและวัชพืชในการเพาะปลูกลงทะเล ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม แต่ผลที่ได้รับคือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลา ทำให้ปลาตาย

จากการสำรวจผู้เลี้ยงทุกรายในช่วงนั้นที่ประสบปัญหาน้ำเสียทุกคนจะพูดถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นอุปสรรคในการเลี้ยงปลาที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ภาวะน้ำเสีย ซึ่งเขาเองไม่สามารถควบคุมและแก้ไขได้

ปัญหาเรื่องโรคปลาและศัตรูของปลา

ในการอนุบาลและเลี้ยงปลากะพงขาวซึ่งเป็นสัตว์น้ำไม่เหมือนการดูแลสัตว์เลี้ยงประเภทอื่น เนื่องจากสังเกตได้ยากกว่าเพราะปลาอยู่ในน้ำ จึงต้องใช้ความสังเกตจากสภาพทั่ว ๆ ไป การกินอาหารและการรักษาความสะอาดบริเวณกระชังเลี้ยงไม่ให้มีเศษอาหารเพื่อไม่ให้เกิดเน่าเสียหรือสัตว์อื่นมากินเหยื่อที่เหลือและอาจทำร้ายปลาได้

ปัญหาที่เกิดโรคกับปลาในบางครั้ง เกษตรกรไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร ต้องปล่อยให้ปลาตายไปเพราะไม่รู้ว่ามีสาเหตุจากอะไร ควรแก้ไขอย่างไรจึงเป็นต้นเหตุให้อัตราการรอดตายในการเลี้ยงต่ำ นอกจากนี้บางรายยังพบปัญหากระชังถูกกัดขาดฉีกขาดทำให้ปลาสูญหายทั้งกระชัง ซึ่งเป็นปัญหาที่เกษตรกรหนักใจมาก

ปัญหาเงินลงทุนสำหรับเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว

ในการลงทุนเลี้ยงปลากะพงขาว เงินลงทุนที่ใช้ในการซื้อหรือทำกระชังและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเลี้ยง ตลอดจนค่าอาหารซึ่งเป็นต้นทุนสำคัญในการเลี้ยงปลากะพงขาว เป็นเงินลงทุนสูงมากสำหรับเกษตรกรประเภที่ยังชีพ ฉะนั้นเกษตรกรบางรายไม่สามารถที่จะลงทุนเลี้ยงปลาได้เนื่องจากขาดแคลนเงินทุนและการลงทุนเลี้ยงปลากะพงขาวใช้เวลาเลี้ยงอย่างน้อย ๘-๑๒ เดือน ผู้ที่ไม่มีเงินทุนจำเป็นต้องกู้เงินจากส่วนราชการหรือเอกชนมาเพื่อลงทุนเลี้ยงปลากะพงขาว เป็นปัญหาที่ประชาชนอีกเป็นจำนวนมากต้องการจะทดลองเลี้ยงแต่ไม่มีเงินลงทุน

บทบาทของรัฐบาลต่อการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาว

เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนสัตว์น้ำธรรมชาตินับวันทวีความรุนแรงมากขึ้น รัฐบาลจึงได้มุ่งส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อทดแทนปริมาณสัตว์น้ำที่ลดลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ และได้พยายามแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทุกชนิดสำหรับบทบาทของรัฐบาลที่มีต่อการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวพอสรุปได้ดังนี้

เกี่ยวกับเรื่องการผลิตลูกปลากะพงขาว

นับตั้งแต่กรมประมงประสบผลสำเร็จในการเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวในโรงเพาะฟักตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นต้นมา กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการผลิตลูกปลากะพงขาวตลอดจนศึกษาค้นคว้าทางด้านวิชาการเกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่เพื่อผลิตลูกปลาให้เพียงพอในการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวให้เป็นอาชีพหลักของประชาชน ดังนี้

๑. สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งแห่งชาติ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นผู้ริเริ่ม และสามารถเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวได้เป็นแห่งแรก เป็นผู้ดำเนินการผลิตลูกปลากะพงขาวออกจำหน่ายและแจกให้กับประชาชนและเอกชนผู้สนใจเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวตลอดจนเอกชนที่มีโรงเพาะฟักเพื่ออนุบาลลูกปลาจำหน่าย

๒. ได้มีการเผยแพร่วิทยากรและเทคโนโลยีในการผลิตลูกปลากะพงขาวไปยังส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้แก่ สถานีประมงจังหวัดต่าง ๆ เช่น จังหวัดสตูล จังหวัดระยอง เป็นต้น เพื่อให้สามารถผลิตลูกปลากะพงขาวได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอแก่ประชาชน

๓. ส่งเสริมให้เอกชนสามารถผลิตลูกปลากะพงขาวได้เอง โดยให้คำแนะนำและช่วยเหลือทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อให้เอกชนทำได้เองเพื่อแบ่งเบาภาระในการผลิตและอนุบาลลูกปลากะพงขาวของรัฐบาล ตลอดจนเป็นการส่งเสริมการลงทุน

๔. ให้ความร่วมมือและเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับปลากะพงขาวเพื่อความร่วมมือและแลกเปลี่ยนกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นการกระชับความสัมพันธ์

ในปัจจุบันรัฐบาลพยายามผลิตลูกปลากะพงขาวให้ได้มากที่สุดตามประสิทธิภาพที่มีอยู่โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยเพิ่มความสามารถ

ปัญหา เกี่ยวกับการจำหน่ายและควบคุมลูกปลากะพงขาว

เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการจัดจำหน่ายลูกปลากะพงขาวที่ผลิต โดยกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปัจจุบันใช้ระเบียบกรมประมงว่าด้วยการจัดจำหน่ายพันธุ์ปลากะพงขาว พ.ศ. ๒๕๒๖ ลงวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖ กำหนด

- สถานที่รับส่งจองพันธุ์ปลา
- ปริมาณและอายุปลาที่ส่งได้ในแต่ละคราว
- คุณสมบัติของผู้ส่งจองพันธุ์ปลา
- ราคาของพันธุ์ปลาขนาดต่าง ๆ
- อำนาจในการอนุญาตให้จำหน่าย
- การรายงานและการจัดทำทะเบียน การจำหน่าย

นอกจากนั้นยังมีการตรวจสอบแหล่ง เพาะพันธุ์หรือโรงเพาะฟัก เป็นครั้งคราว เพื่อตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ส่งจองหรือการติดตามผลการส่งเสริมการเพาะ เลี้ยง

เนื่องจากภาวะในการผลิตพันธุ์ปลากะพงขาวมีปริมาณมากขึ้น กรมประมง จึงไม่สามารถรับภาวะในการอนุบาลลูกปลากะพงขาวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปีได้ โดยแบ่งเบาภาระดังกล่าวไปยังเอกชนโรงเพาะฟักอนุบาลต่อไป แต่สำหรับเกษตรกร ผู้เพาะ เลี้ยงรัฐบาลได้พยายามอนุบาลลูกปลาให้จนถึงขนาดที่เกษตรกรสามารถ เลี้ยง ได้มีอัตราการผลิตสูงหากมีการเอาใจใส่อย่างดีพอควร

ปัญหา เรื่องการส่งออกลูกปลากะพงขาวไปจำหน่ายต่างประเทศ

รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการส่งออก จึงได้อนุมัติให้มีการส่งลูกปลาออกไป จำหน่ายต่างประเทศอย่างเสรี นอกจากนี้รัฐยังมีการส่งเสริมให้เอกชนสร้างโรงเพาะฟักขึ้น เพื่อเพาะพันธุ์และอนุบาลลูกปลากะพงขาวจำหน่ายซึ่ง ในปัจจุบันส่วนใหญ่ซื้อพันธุ์ปลาจากกรมประมง เพาะฟักและส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ

การที่รัฐบาลมุ่งส่งเสริมให้เอกชนสร้างโรงเพาะฟักก็เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการเพาะพันธุ์และอนุบาลลูกปลากะพงขาวเพื่อส่งเสริมการเพาะเลี้ยงต่อไป

ปัญหาเงินทุนสำหรับเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว

เงินทุนเป็นสิ่งสำคัญมากในการเลี้ยงปลากะพงขาวและการลงทุนอื่น ๆ ภายใต้โครงการพัฒนาชนบทยากจน รัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในรูปแบบให้เปล่า ให้ยืม และให้กู้ยืมเงินและอุปกรณ์ใช้ในการเลี้ยงปลากะพงขาวโดยมีหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ประสานงานกัน

รัฐบาลมีนโยบายอย่างแน่วแน่ที่จะแก้ไขความยากจนในชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทยากจน การส่งเสริมอาชีพการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวเป็นเป้าหมายหนึ่งในการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชากร ฉะนั้นโครงการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวตามโครงการประมงหมู่บ้านในชนบทยากจนภาคใต้ (ระยะแรก) มีดังนี้

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนา และสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหมู่บ้าน
- เพื่อเผยแพร่ความรู้และสนับสนุนประชาชนในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตลอดจนทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาระดับความเป็นอยู่
- เพื่อสร้างความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาหมู่บ้าน บำรุงรักษาสาธารณสถานและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น

เป้าหมายของโครงการ (ปี ๒๕๒๖-๒๕๒๗)

- โครงการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังประจำหมู่บ้าน มีเป้าหมายทำในเขตยากจน ๕ จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช ปัตตานี พัทลุง สงขลา และสตูล รวม ๑๒ แห่ง ๆ ละ ๕๐ กระชัง รวม ๖๐๐ กระชัง

- ผลผลิตปลากระพงขาวปีละประมาณ ๓๐๐ เมตริกตัน อันเป็นการส่งเสริมให้ราษฎรในเขตชนบทยากจนภาคใต้ได้บริโภคอาหารโปรตีนเพิ่มขึ้น และมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่งด้วย

วิธีดำเนินการ

- กรมประมงดำเนินการผสมผสานกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งจะให้ความรู้ด้านการพัฒนาการประมงโดยมีคณะกรรมการประสานงานระดับกรม ภาค และท้องถิ่น
- ตั้งคณะทำงานขึ้นรับผิดชอบโครงการ เฉพาะท้องถิ่น เพื่อให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ
- กรมประมงจัดหาพันธุ์ปลาและอาหาร โดยราษฎรช่วยกันทำตามคำแนะนำของคณะทำงาน
- ผลผลิตที่ได้บริโภคในหมู่บ้านที่เหลือนำไปขายที่ต่าง ๆ โดยคณะทำงานจะช่วยหาตลาดให้

ปัญหาภาวะในทะเล

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายในการควบคุมและแก้ไขปัญหาภาวะมลพิษในทะเลไว้ในนโยบายและมาตรการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางทะเลให้เป็นนโยบายของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นพิเศษอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยจัดให้มีการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขสภาพน้ำเสียที่เกิดขึ้นส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งน้ำทะเลอย่างจริงจัง วางแผนป้องกันและควบคุมการทิ้งขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ตลอดจนสารเคมีต่าง ๆ จากชุมชน แหล่งอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และเกษตรกรรมลงในทะเล ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาและวิจัยเพื่อควบคุมคุณภาพของน้ำทะเล

มาตรการอื่น ๆ

นอกจากรัฐบาลเข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทในการสนับสนุนการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว รัฐบาลยังมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องต่อไปนี้

- ส่งเสริมในเรื่องความรู้และความชำนาญในการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวให้แก่เกษตรกรโดยจัดให้มีการฝึกอบรมวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ แก่ตัวแทนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง
- จัดหน่วยงานส่งเสริมออกเยี่ยมเยียนเกษตรกร เพื่อให้คำแนะนำถึงถิ่นที่มีการเพาะเลี้ยงฯ และดูความก้าวหน้าในการส่งเสริมอาชีพนี้ ตลอดจนหาทางแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น โรคของปลา ศัตรูปลา เป็นต้น
- ศึกษาค้นคว้าวิทยาการก้าวหน้าใหม่เพื่อหาเทคนิคที่ทันสมัยเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยง เช่น การหาอาหารทดแทนใช้ในการเลี้ยงปลากะพงขาวแทนปลาเบ็ด หรืออาหารเสริม เทคนิคในการเลี้ยงปลาเพื่อให้ได้ผลดีและใช้เวลาสั้น

มาตรการต่าง ๆ นี้รัฐบาลได้พยายามช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมให้การเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวเป็นอาชีพที่สำคัญและสร้างรายได้ให้กับประชากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรในชนบทยากจน และเพื่อดึงดูดความสนใจของชาวประมงและผู้ลงทุนทั้งหลายหันมาประกอบอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแทนซึ่งเป็นการทดแทนสัตว์น้ำธรรมชาติที่นับวันจะลดน้อยลงไม่เพียงพอกับความต้องการของประชากรที่เพิ่มขึ้น เป็นการป้องกันการผลิตแคลนอาหารโปรตีนทั้งในปัจจุบันและอนาคต